Geografska obilježja parka prirode Papuk

Strilić, Josip

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:824422

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatologiju

GEOGRAFSKA OBILJEŽJA PARKA PRIRODE PAPUK

Završni rad

Kandidat: Josip Strilić

Mentor: izv. prof. dr. sc. Nenad Pokos

Zagreb, 29. kolovoz 2018.

Sadržaj

1. UVOD 3

2. GEOGRAFSKI POLOŽAJ 4

3. OPĆA OBILJEŽJA I NASELJENOST 5

4. PRIRODNA OBILJEŽJA 6

4.1 GEOLOŠKA I GEOMORFOLOŠKA OBILJEŽJA 7

4.2. BIOLOŠKA OBILJEŽJA 9

5. KULTURNA I POVIJESNA BAŠTINA 10

6. GOSPODARSTVO I TURIZAM 11

7. SWOT ANALIZA 14

8. ZAKLJUČAK 16

9. LITERATURA 17

1. Uvod

Na području Republike Hrvatske nalazi se 11 parkova prirode, osam nacionalnih parkova i dva stroga rezervata. Jedan od tih 11 parkova prirode je i Park prirode Papuk koji zauzima gotovo cijelo područje gore Papuk i manjim dijelom Krndije na istoku. Njegova geografska, geološka, biološka i kulturna obilježja te gospodarski i turistički potencijal tema su ovoga rada. Spomenuta obilježja, kao i navedeni potencijali bit će nadalje sažeto obrađeni i posloženi po cjelinama. O Parku prirode Papuk pisano je u brojnim stručnim časopisima, Papuk je uz to i tema nekoliko znanstvenih radova. Izabrao sam ovu temu zbog prirodnih ljepota spomenutog prostora kao i blizine moga doma samom Parku.

Pravni status određen je u proljeće 1999. godine kada je Zastupnički dom Hrvatskoga Državnog Sabora na osnovi članka 89. Ustava Republike Hrvatske objavio sljedeće: „donesena je Odluka o proglašenju zakona o proglašenju Parka prirode Papuk 23. travnja 1999. Prema članku 1. Područje Papuka, u ukupnoj površini od 336 km^2 , proglašava se Parkom prirode Papuk[1].

Nadalje, Park prirode Papuk podnio je u rujnu 2006. prijavu za prijem u Europsku Mrežu Geoparkova. Izrađena je dokumentacija u suradnji sa Sveučilištem u Zagrebu i Hrvatskim geološkim institutom. Do toga dolazi jer vodstvo Parka prepoznaje veliku vrijednost njegova geološkog nasljeđa te se kroz izvjesno vrijeme rodila ideja o pridruživanju Europskoj mreži geoparkova.

Najnoviji status Park prirode Papuk stekao je u studenom 2015. kada je postao UNESCO geopark. Posljedično tomu pojačan je razvoj edukacije, kao i razvoj geoturizma te je zaštita geološke baštine dovedena na jednu novu razinu, razinu više zaštite prirode[2].

U ovom radu ćemo prikazati što se skriva iza naziva Park prirode Papuk te pregledati njegove prednosti i nedostatke. Isto tako proučit ćemo geografski smještaj te strukturu i starost stijena. Najmlađi park prirode istočne Hrvatske na svom prostoru krije srednjovjekovne utvrde, kao i jezero koje služi kao glavna okosnica turizma obližnje Orahovice. Osim toga, sadrži golem

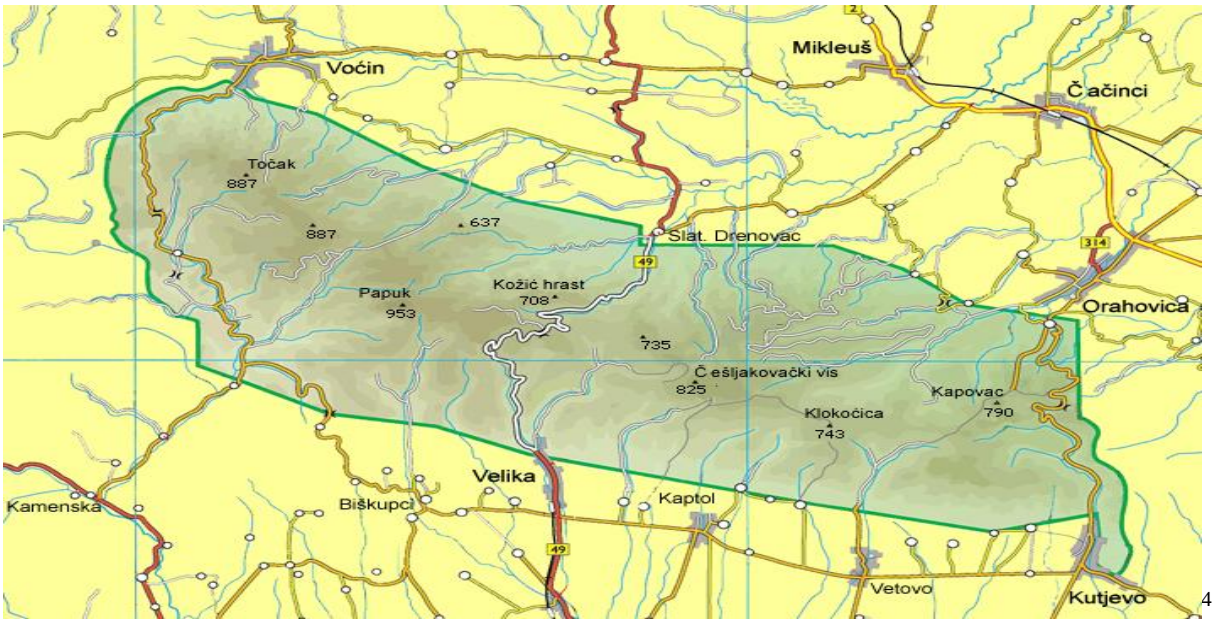
[1] izvor: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_05_45_871.html (pristupljeno 19. kolovoza 2018).
[2]izvor: https://www.papukgeopark.com/index.php?option=com_content&view=article&id=59&Itemid=62&lang=hr (pristupljeno 19. srpnja 2018).

gospodarski potencijal, koji uz manja ulaganja može približiti prostor oko Parka prirode Papuk budućim stanovnicima.

2. Geografski položaj

Park prirode Papuk obuhvaća gorsko šumske predjele gora Papuka i dijelom Krndije smještene u istočnom dijelu kontinentalne Hrvatske. Papuk je prostorno najveća slavonska gora te se uz ostale slavonske gore (Krndija, Psunj, Dilj i Požeška gora) geografski smjestio između rijeke Drave na sjeveru i Save na jugu. Papuk također čini razvodnicu između ova dva porječja[3]. Papuk uz ostale slavonske gore te gore središnje i sjeverozapadne Hrvatske u prošlosti je predstavljao otok u tadašnjem Panonskom moru.

Glavni greben Papuka koji spaja najviše vrhove proteže se u smjeru istok – zapad. Najviši vrh Papuka istoimenog je naziva, a nalazi se na nadmorskoj visini od 953 m. Osim najvišeg vrha, dominantniji vrhovi su: Ivačka glava, Češljakovački vis, Točak i Kapovac. Zapadni dio Parka prirode Papuk generalno je nešto viši od istočnog, gdje je najviši vrh Kapovac visine 790 m.

[4]

Bez obzira što Papuk svojom visinom ne predstavlja jedan od viših dijelova Republike Hrvatske, u izrazito ravničarskom slavonskom reljefnom području ove gore čine posebnu

[3] dio prostora što odvodnjava tekućica sa svojim pritocima
[4] fotografija: označene granice Parka prirode Papuk s istaknutim najvišim vrhovima; izvor: Nacrt Plana upravljanja Parka prirode Papuk, 2010: 4

cjelinu. Već se desetljećima na prisojnoj strani Papuka uzgajaju razne vrste vinove loze. Isto tako, zbog starosti stijena eksploatacija kamena na Papuku je svakodnevna. Također, ono što se ne smije zanemariti je eksploatacija šuma, odnosno drveća. Kao relativno nepristupačno gorsko područje Papuka ostalo je sačuvano od masovne sječe drveća, iako u današnje vrijeme očuvanje šuma predstavlja izazov s obzirom na potražnju za drvnom masom.

3. Opća obilježja i naseljenost

Park prirode Papuk nalazi se na dodiru triju županija, Virovitičko-podravske na sjeveru, Požeško-slavonske na jugu dok vrlo mali, krajnji istočni dio, zahvaća zapad Osječko-baranjske županije. Općine i gradovi koje se nalaze na području Parka prirode Papuk su: Kaptol, Velika, Brestovac i grad Kutjevo na području Požeško-slavonske županije te općine Voćin, Čačinci i grad Orahovica na području Virovitičko-podravske županije. Navedena naselja razvila su se u dolinama manjih lokalnih rijeka. Budući da je područje Parka prirode Papuk šumsko-gorski prostor, gustoća naseljenosti unutar granica parka vrlo je rijetka. Tijekom Domovinskog rata brojna naselja u potpunosti su opustošena te se većina stanovnika nije vratila. Republika Hrvatska je kao pokušaj sprječavanja depopulacije izazvane dijelom migracijama i stradavanjima u ratu odlučila financirati obnovu razrušenih obiteljskih kuća. Na području Virovitičko-podravske županije obnovljeno je njih 520.

Danas, desetak godina nakon obnove, iste se prodaju za veoma nisku tržišnu cijenu. Razlog tomu, osim rata, možemo tražiti u procesima deagrarizacije[5] i deruralizacije[6] koji su snažno zahvatili ove prostore, ali i poslijeratnom propadanju brojnih velikih industrijskih pogona zahvaćenim procesima pretvorbe i privatizacije. Ipak, zanimljivo je kako su nakon Domovinskog rata područje općine Voćin naselili stanovnici s Kosova, porijeklom Hrvati. Novonaseljeno stanovništvo zadržalo je svoju tradiciju i kulturu te je spomenuta općina jedna od rijetkih s pozitivnom prirodnom promjenom prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. godine. Većina stanovnika naselja na Papuku bavi se primarnim djelatnostima (šumarstvo, uzgoj voća i povrća, stočarstvo, proizvodnja meda).

[5] proces napuštanja poljoprivrede kao primarne djelatnosti
[6] proces napuštanja sela u korist grada (urbanizacije)

Naselje na najvišoj nadmorskih visini naziva se Gornji Vrhovci. Nalazi se na 640 m, a administrativno pripada općini Velika. Navedeno naselje broji svega desetak stanovnika starije životne dobi te mu je kao i za mnoga slavonska naselja upitan opstanak.

4. Prirodna obilježja

Park prirode prostor je prirodne ljepote u kojemu su ljudske aktivnosti dozvoljene, ali bez narušavanja sklada prirode. Osim zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti, namjena parka prirode je i odgojno-obrazovna, kulturno-povijesna pa čak i rekreacijska. Bitno je istaknuti kako odluku o rangiraju tematskih područja donosi zakonodavna i izvršna vlast. Kod parka prirode to je zakonodavna vlast, odnosno Sabor Republike Hrvatske.[7]

Glavni ciljevi geoparka su zaštita, edukacija i održivi razvoj. Takva vrsta parkova štiti geološke osobnosti i istražuje nove načine i metode zaštite. Njihove uprave zbog toga osiguravaju različite mjere zaštite u suradnji, kako sa sveučilištima i znanstvenim ustanovama, tako i s upravnim tijelima lokalnih zajednica. Zbog toga geoparkovi moraju djelovati u skladu s lokalnim tradicijama i zakonima[8].

Kako bi određeno područje postalo geopark mora obuhvatiti nekoliko geoloških i geomorfološki važnih mjesta koja su zanimljiva široj zajednici. Važno je reći kako doprinos u postajanju geoparkom ne mora biti vezan samo uz geološki zanimljiva mjesta, već se u obzir uzimaju ekološke, arheološke, povijesne i kulturne znamenitosti. Također, organiziraju se različite aktivnosti za prijenos različitih saznanja iz područja geoznanosti i okoliša prema javnosti. Zaštita i promocija geospomenika postiže se osnivanjem muzeja, otvaranjem informatičkih centara, izradom staza, izdavanjem znanstvenih članaka i edukacijskih materijala, organiziranjem seminarskih radionica i slično. Potiču se još i različita znanstvena istraživanja kao i ostvarivanje veza s fakultetima i drugim istraživačkim ustanovama. Kada se radi o održivom razvoju, glavni je način poticanja ekonomije i održivog razvoja kroz geoturizam. Geoparkovi privlače veći broj posjetitelja te zatim omogućuju pokretanje različitih

[7]izvor: http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja (pristupljeno 15. srpnja 2018).
[8]izvor: https://www.papukgeopark.com/index.php?option=com_content&view=article&id=62&Itemid=68&lang=hr (pristupljeno 15. kolovoza 2018).

proizvodnih i uslužnih djelatnosti koje na kraju donose društvenom i ekonomskom razvoju lokalne zajednice[9].

4.1 Geološka i geomorfološka obilježja

Južni dio Panonskog bazena, kojemu pripada i Papuk smješten je na dodirnom području dviju tektonskih ploča, Euroazijske na sjeveru i Afričke na jugu. Stare, paleozojske kristalinske stijene Papuka izgrađuju najjužnije dijelove Euroazijske ploče. Završno tektonsko izdizanje i neprestana erozija stijena stvorili su ishodišni materijal za taloženje debelih sedimenata u savskoj i dravskoj riječnoj zavali. Tijekom najmlađeg razdoblja geološke prošlosti - kvartara došlo je do oblikovanja reljefa vanjskim procesima. Radi se o procesima trošenja stijena, eolskih procesa[10] te procesa dubinske i površinske erozije[11] (Sumpor 2010: 11).

Početci geoloških istraživanja Papuka donijeli su prve rezultate 1861., a donio ih je Slovak Stur. Nakon toga, započinju istraživanja hrvatskih geologa, prvi istraživač Papuka bio je Đuro Pilar, otac hrvatske geoznanosti. Nakon njega detaljnije podatke izlažu Dragutin Gorjanović-Kramberger na samom kraju 19. stoljeća te mu se u istraživanju kasnije priključuje Koch (Pamić i dr. 2003: 13).

Jedno od najvažnijih obilježja Parka prirode Papuk je georaznolikost. Na ovom uskom prostoru mogu se pronaći geološke tvorevine iz svih razdoblja geološke prošlosti Zemlje. Složeni geološki odnosi uvjetovani su brojnim tektonskim fazama razvoja slavonskog gorja u vidu višestruko boranih, navlačnih i rasjednih odnosa između geoloških jedinca (DZZP 2014: 3). Posebnost ovog dijela su i krška područja netipična za kontinentalni dio Hrvatske s brojnim površinskim (ponikve i ponori) i podzemnim (jame i špilje) krškim reljefnim oblicima. Krška geomorfologija nejednako je razvijena na svim karbonatnim područjima Papuka. Izrazita krška morfologija zabilježena je oko najvišeg vrha i na području jugoistočno od doline Jankovca. To čini *Jankovački mrežasti rust* i neke manje zone koje se nalaze u uskom krugu.

[9] izvor: https://www.papukgeopark.com/index.php?option=com_content&view=article&id=62&Itemid=68&lang=hr (pristupljeno 15. kolovoza 2018).
[10] procesi trošenja zemljine površine uzrokovane vjetrom
[11] procesi trošenja zemljine površine uzrokovane tekućinama; rijeke, mora, jezera

Geopark je područje s istraženom geološkom baštinom i strategijom za održivi gospodarski razvoj. U rujnu 2007. na sedmoj sjednici Europske Mreže Geoparkova Papuk je postao prvi hrvatski geopark i 30. član europske mreže geoparkova.

Europska Mreža Geoparkova utemeljena je 2000. godine od strane četiri geoparka iz Francuske, Njemačke, Grčke i Španjolske. Danas, Europsku Mrežu Geoparkova čini njih 58 iz 21 europske zemlje. Mreža je fokusirana najviše na promociju geoparkova, kao i njihove prirodne i kulturne baštine. Također, sudjelovanje lokalnih zajednica poboljšava rad ustanova pod kojima djeluje geopark. Aktivnosti unutar geoparka uključuju izradu geoloških staza, edukaciju školske djece i promociju geološke baštine na širem turističkom području. Nadalje, od 2006. godine održava se Europski tjedan geoparkova na godišnjoj razini. Manifestacija se održava zadnji tjedan svibnja i prvi tjedan lipnja te se za to vrijeme promovira poznavanje Zemljine baštine u svakom od geoparkova[12].

Prva konferencija Svjetske Mreže Geoparkova održana je u Pekingu, u lipnju 2004. godine. Iste godine u listopadu Europska Mreža Geoparkova potpisuje ugovor s posebnim odjelom UNESCO-a te time započinje postupak pridruživanja globalnoj mreži geoparkova. Trenutno globalna mreža geoparkova broji 100 geoparkova iz 29 zemalja[13].

Geomorfološki lokalitet Rupnica specifična je pojava u ovom dijelu Hrvatske. Radi se o lokalitetu smještenom uz cestu između mjesta Voćin i Novo Zvečevo. Rupnica je geološki fenomen poseban zbog procesa stupastog lučenja vulkanskih stijena, točnije albitskog riolita. Godine 1948. proglašena je prvim geološkim spomenikom prirode u Hrvatskoj (Gregurić Cvenić 2010: 34–35). Lokalitet je dio heterogene vulkanske mase koji se pruža u dužini od 7 km i zauzima površinu od 10 km^2 (PUPPP 2010: 63). Četverostrani i šesterostrani stupovi u obliku prizme nastali su kao posljedica stvaranja pukotinskih sustava pri hlađenju magme koja prolazi prema zemljinoj površini. Neki od geologa tvrde kako su stijene koje se nalaze na području lokaliteta nastale prije 70 milijuna godina. Približna datacija starosti stijena na lokalitetu određena je pomoću analize stijena s lokaliteta na kojima je izotopno određena starost. S druge strane, postoje geolozi koji drže da je vulkansko tijelo znatno mlađe i da je nastalo tijekom evolucije Panonskog bazena. Važno je spomenuti kako je Rupnica jedini takav

[12]izvor: https://www.papukgeopark.com/index.php?option=com_content&view=article&id=44&Itemid=63&lang=hr (pristupljeno 28.kolovoza 2018).
[13]izvor: https://www.papukgeopark.com/index.php?option=com_content&view=article&id=70&Itemid=71&lang=hr (pristupljeno 28. kolovoza 2018).

lokalitet na prostoru Republike Hrvatske. Slični svjetski primjeri vulkanskih stupova nalaze se u Sjevernoj Irskoj i Wyomingu u kojemu se 150 metarski vulkanski stupovi nazivaju *Vražji toranj* (Sumpor 2010: 11).

14

4.2. Biološka obilježja

Šumske zajednice obuhvaćaju 95% površine Parka prirode Papuk. Od autohtonih vrsta prevladava bukva s 47 %, slijedi ju hrast kitnjak s 34 %, a u manjem postotku nalaze se šume jele, graba i ostalih vrsta. Visinska vegetacijska zonalnost počinje šumskom zajednicom hrasta kitnjaka i običnog graba. Na nešto višim nadmorskim visinama nalaze se bukove šume, zatim zona bukve i jele, a na najvišim predjelima šume crnog jasena i gorskog javora.

Unutar Parka prirode Papuk nalazi se poseban rezervat šumske vegetacije *Sekulinačke planine.* Radi se o području koje se nalazi na nadmorskoj visini od 740 do 820 metara, dakle gotovo pri

[14] fotografija: geomorfološki lokalitet Rupnica; izvor: Službene stranice Parka prirode Papuk: https://scontent-vie.xx.fbcdn.net/v/t31.0-8/19488933_10155563470528324_1292175319984564492_o.jpg?_nc_cat=0&oh=f6aa92834ff547788a52baa2ef02a0af&oe=5C2BACAA (pristupljeno 29. kolovoza 2018).

samom vrhu Papuka. Posebnost rezervata je stara šuma bukve i jele koja je zaštićena sredinom 20. stoljeća, točnije 1966. godine (Pamić i dr. 2003: 9).

Godine 2005. kao spomenik prirode zaštićeni su *Stari Hrastovi* u blizini mjesta Voćin. Radi se od dva hrasta kitnjaka starosti između 400 i 500 godina visokih oko 33 metra. Međutim, usred vremenskih nepogoda jedan hrast izgubio je bitku s prirodom te je srušen tijekom oluje.

Botaničkom raznolikošću ističu se predjeli *Pliš-Mališćak* u južnim dijelovima Papuka. Značajan je i Petrov vrh na Krndiji te vrh Papuka s najviše zaštićenih, ugroženih i nadasve rijetkih biljnih vrsta. Zahvaljujući pogodnim klimatskim i vegetacijskim obilježjima područje Parka prirode Papuk prirodno je stanište brojnih životinjskih i biljnih vrsta. Od sisavca ističu se: jelen, srna, divlja svinja, kuna, zlatica, lasica, vidra i mnoge druge. Posebno je značajna populacija šišmiša (netopira) jer se šest vrsta nalazi na IUCN listi[15]. U ponoru Uviraljka u blizini Jankovca zimuje čak 11 vrsta netopira, a najviše ih je u jednoj godini zabilježeno, njih čak 667. Spomenuti ponor jedino je poznato zimovalište močvarnog šišmiša u Hrvatskoj. Podzemna staništa zaštićena su Zakonom o zaštiti prirode, ali i Europskom direktivom (Pamić i dr. 2003: 10).

Za vodena staništa značajni su: potočna pastrva, potočni rak te gmazovi i vodozemci. Utvrđeno je 75 vrsta ptica, dok kukci čine 70 % ukupnog broja životinjskih vrsta.

5. Kulturna i povijesna baština

Na području Parka prirode Papuk postoje brojni ostatci sačuvani tijekom pretpovijesnog razdoblja i srednjeg vijeka. Nedaleko mjesta Kaptol, koji svojom punom površinom spada u granice Parka nalazi se arheološko nalazište halštatske kulture koje datiramo od 8. do 3. stoljeća prije Krista. Riječ je od 22 groba rađena od lomljenog kamena, u njima su pronađeni dijelovi konjske opreme, razne keramičke posude, kacige, koplja i drugi zanimljivi predmeti (Pamić i dr. 2003: 11).

Što se tiče ostataka srednjovjekovnih utvrda/gradova na području Parka, najbolje očuvan primjer je Ružica grad. Smješten jugozapadno od Orahovice, između Krndije i sjevernih obronaka Papuka. Nastao je u 14. stoljeću, dok je svoj procvat doživio u kasnom srednjem

[15] popis ugroženih biljnih i životinjskih vrsta

vijeku za vrijeme vladavine Nikole Iločkog, tadašnjeg mačvanskog bana i erdeljskog vojvode. Samim krajem 17. stoljeća, nakon izgona Turaka s ovih prostora, Ružica grad došao je pod upravu Bečke dvorske komore. Gotovo stoljeće i pol kasnije, grad, kao i sve posjede, kupuje plemićka obitelj Janković (Sumpor 2010: 15). Ime posjeda i grada u povijesnim izvorima nalazi se u različitim oblicima: Raholca, Raholcza, Rahowcza, pretpostavka je kako je današnje ime Orahovica nastalo iz spomenutih naziva. Općenito, prvi spomen grada spominje se u ispravi kralja Andrije II. iz 1228. godine. Kompleks utvrde prostire se na više od 800 m^2, a nalazi se na nadmorskoj visini od 378 m. U plodnoj dolini podno Ružice grada nalaze se ostatci *Curiae Nobilitaris* prevedeno - plemićka kurija koja potječe iz 15. stoljeća. U to vrijeme služila je vlasnicima Ružice kao ladanjska palača ili gospodarska grada feudalnog posjeda (Bačić 2009: 34).

6. Gospodarstvo i turizam

Na obroncima Papuka nalaze se kamenolomi. Procjenjuje se kako su neke stijene oko 400 milijuna godina, dok se na nekim dijelovima vide najmlađe geološke tvorevine, odnosno sedrene barijere. One se i danas izgrađuju, i to na području papučkih slapova. S obzirom na brojnu raznolikost stijena, Papuk je mjesto eksploatacije kamena i njegovih derivata. Na rubovima grada Orahovice nalazi se industrija građevinskog materijala koja u svojoj domeni nekoliko kamenoloma. Tvrtka „Radlovac d.d.“ posjeduje četiri kamenoloma koji se nalaze na sjevernoj strani Papuka. Eksploatacija papučkog kamena traje više od stoljeća, a odvija se u Oršulici, Hercegovcu, Žervanjskoj i Brenzbergu.

S južne strane Papuka, administrativno smještenu u Požeško-slavonsku županiju nalazi se tvrtka „Velički kamen d.o.o.“. Ona je sestrinska tvrtka jedne od najvećih građevinskih tvrtki u Slavoniji i Baranji, a radi se o tvrtki „Osijek-koteks d.d.“. Tvrtka „Velički kamen d.o.o.“ posluje od 2009. godine, dok je njena osnovna djelatnost eksploatacija tehničko-građevinskog kamena za koju je u srpnju 2010. dobila dozvolu Republike Hrvatske[16].

Nadalje, ratarstvo uspijeva gotovo na svakom koraku; plodna zemlja, poljoprivredna mehanizacija i želja za radom hvale vrijedna su kombinacija te se time maksimalno iskorištava prirodni potencijal. Također, kao i kod vinarstva, prolazeći tamošnjim selima vidljiva je

[16] izvor: http://www.velicki-kamen.hr/o-nama/ (pristupljeno 15. kolovoza 2018).

poljoprivredna mehanizacija koja se nalazi gotovo na svakom seoskom imanju. Tim više što postoje otkupne stanice ratarskih proizvoda, silosi, sušare i ostali popratni sadržaj u poljoprivredi.

S obzirom na geografski smještaj, mogućnosti razvoja i napretka su goleme. Južna strana Papuka gleda k *Vallis aurei,* plodnoj dolini u kojoj uspijeva vinarstvo i ratarstvo. Pravi dokaz koliko je *Zlatna dolina* značajna vidljiv je golim okom. Prolazeći kroz naselja s južne strane Papuka, kao što su Kaptol i Vetovo vidljivi su vinski podrumi gotovo na svakom koraku, tomu svjedoče i naširoko poznate vinarske tvrtke: Kutjevo d.d., Krauthaker d.o.o., Vinogradarstvo i Vinarstvo Enjingi d.o.o. uz ostala manja obiteljska imanja koja se bave proizvodnjom vina, odnosno preradom vinove loze, njihov kraj ističe se i naširoko je poznat u vinskim odnosno vinarskim krugovima. Koliko je vinogradarstvo važno za naselja na južnim obroncima Papuka potvrđuje činjenica kako se u centru Kutjeva, sjedištu mnogih vinara i vinogradara, nalazi Trg graševine.

Park-šuma Jankovac najveći je turistički dragulj na prostoru Parka prirode Papuk. Status park-šume dobiven je još davne 1955. te je i danas središte okupljanja, kako domaćih, tako i stranih turista. Nalazi se na 475 m nadmorske visine s unutrašnje stane gore. Dolina Jankovac ime je dobila u čast voćinskog vlastelina Josipa plemenitog Jankovića. Vlasnika brojnih posjeda od Voćina do Virovitice u 19. stoljeću. 1840. grof Janković napušta Beč te se odlučuje preseliti na Papuk. „Kada se popeh na ove stijene, duša se ne mogaše dovoljno naužiti pogleda predivnog na dolinu. Ovo mjesto izabrah za svoj vidikovac nadolazećih vjekova.“ Zapisao je grof Josip Janković 1840. u svojim memoarima. Grof Janković sagradio je lovačku kuću, ujezerio potok u dva protočna jezera, uredio šetnicu i staze za jahanje. Šetnjica nazvana Grofovom stazom vodi uz jezera skroz duž puta laganom uzbrdicom kroz zelenilo papučke šume pa sve do izvora potoka Jankovac. Zbog geološke raznolikosti Papuka, na kontaktu vodopropusnih karbonatnih stijena i vodonepropusne podloge mezozojskih pješčenjaka i siltita dolazi do izvora potoka Jankovac iz male špilje u krškom terenu (DZZP 2014: 47).

Glavna atrakcija cjelokupne park-šume je Skakavac, slap koji je nastao zahvaljujući sedrenim barijerama, najnovijim geološkim tvorevinama. Procjenjuje se kako su sedrotvorne mahovine i alge stare nekoliko tisuća godina. Zbog velike količine vode koja dolazi iz dva jezera i visine od 30 m slap stvara oku ugodan prizor koji u ljeti osvježava obližnje turiste, dok se za vrijeme hladnih zimi pretvori u ledeni stup. Kako je prikazano na fotografiji ostala flora za vrijeme ljetnih mjeseci preuzme dio tekućine te se smanji pritok vode koji ustvari čini slap.

[17]

Kamp Duboka nalazi se na rubnom dijelu Parka prirode Papuk. Nedaleko mjesta Velika te je kamp kao takav prvi moderan u istočnom dijelu Hrvatske. Uz kamp teče potok Dubočanka .

[17] fotografija; slap Skakavac 17. lipnja 2018.

Kamp posjeduje 11 uređenih parcela za kampere te je kapaciteta 200 ljudi. Naravno, priključci poput električne energije i vode sastavni su dio kampa. Moguća je rekreacija sportskog penjanja, i pješačenja, kao i vožnje biciklom te trčanja. Kamp je moguće koristi od 1. travnja do 1. studenog svake godine[18]

S druge, sjeverne strane Papuka, Orahovačko jezero iskonsko je osvježenje za lokalno stanovništvo. Posljednje desetljeće intenzivno se radilo na uređenju glavnog kupališta te je u sadašnje vrijeme jedno od odredišta turista iz kontinentalne Hrvatske. Također, početkom kolovoza na prostoru oko jezera održava se glazbeni festival Ferragosto jam koji je ove godine dosegao 11 izdanje te privukao više desetaka tisuća ljubitelja glazbe, ne samo iz Hrvatske, već i iz šire regije.

7. SWOT analiza

SWOT analiza analitička je metoda koja obuhvaća analizu četiri elementa. Akronim SWOT potječe iz engleskoga jezika te jedno slovo označava jedan element. S = *Strengths,* prednosti koje se odnose na postojeće resurse kao osnovicu za razvijanje prednosti u odnosu na konkurenciju. W = *Weaknesses*, nedostatci npr. loša prometna povezanost. O = *Oppurtunities,* prilike ili mogućnosti za potencijalni razvoj. T = *Threats,* prijetnje uzrokovane čovječjim djelovanjem.

1. Prednosti:
    - očuvano bogatstvo flore i faune
    - relativno povoljan geoprometni položaj, Park prirode Papuk nalazi se na sjecištu triju županija
    - velik turistički potencijal uz dodatna ulaganja
    - očuvana kulturno – povijesna baština (9 starih utvrda)
    - brojni turistički privlačni prirodni lokaliteti (Jankovac, Orahovačko jezero, Zvečevsko jezero, Rupnica, izletišta Velika i Đedovica)
    - kulturno – zabavne manifestacije

[18] izvor: http://pp-papuk.hr/kamp-duboka/ (pristupljeno 19. kolovoza 2018).

- brojni završeni projekti (npr. kamp Duboka u Velikoj), ali i projekti u izradi od strane Javne Uprave Parka prirode Papuk

2. Nedostatci:
   - udaljenost od emitivnih središta
   - opasnost od mina na pojedinim predjelima Papuka
   - nedovoljno razvijena prometna i smještajna infrastruktura
   - nedovoljna marketinška promidžba
   - nedovoljno razrađena struktura privlačenja ciljanje skupine turista
   - neupućenost i nezainteresiranost lokalnog stanovništva u mogućnosti razvoja
   - vidljive posljedice ratnih razaranja

3. Mogućnosti za potencijalni razvoj:
   - povezivanje s lokalnom zajednicom u vidu održavanja manifestacija, razvoja ekološke proizvodnje, izgradnje novih smještajnih kapaciteta, gastro ponude te izrade prepoznatljivih suvenira
   - povezivanje s planinarskim društvima (razvoj izletničkog turizma)
   - razvoj adrenalinskog turizma (zip line, penjane po stijenama)
   - dodatna ulaganja u prometnu infrastrukturu čime bi se omogućio lakši dolazak posjetiteljima
   - organiziranje izletničkih tura u područje Parka prirode Papuk
   - obnova stare (žičara na Nevoljašu u blizini Jankovca) i/ ili izgradnja nove žičare u vidu razvoja zimskog turizma
   - organiziranje škola u prirodi za učenike osnovnoškolskog uzrasta

4. Prijetnje:
   - nekontrolirana sječa šuma
   - radom kamenoloma dolazi do oštećenja starih gradova (Ružica grad u Orahovici i Stari grad u Velikoj), ali i samom eksploatacijom stvara se gotovo nepopravljiva šteta okolišu
   - sustavan egzodus stanovništva (osobito mladog)

8. Zaključak

U ovom radu objedinjene su sve, po meni, važne sastavnice Parka prirode Papuk. Prema njima može se iščitati kako se radi o području koje ima svoju budućnost, ali treba nastaviti poboljšavati i unapređivati infrastrukturu. Zgodno je spomenuti kako gora Papuk gravitira na jugu gradu Kutjevu i Veličkom kamenolomu, dok je na sjeveru grad Orahovica i kamenolom Radlovac te tako oba grada iskorištavaju potencijale Papuka. Nije dvojbeno kako je prostor Parka prirode Papuk od izrazitog značaja u očuvanju geološke raznolikosti Republike Hrvatske.

Isto tako, u ovom radu obrađen je samo Park prirode Papuk za kojega treba napomenuti kako je on tek jedan od ukupno 11 parkova prirode u Hrvatskoj. Ostali parkovi imaju svoje ljepote, svoje prednosti i nedostatke, kao i stalne turiste te bi mi kao državljani Republike Hrvatske trebali cijeniti jednako sve parkove prirode ili pak nacionalne parkove. U ovom slučaju, prisutan je moj lokalni patriotizam te ću reći kako Park prirode Papuk drži titulu jednog od najljepših mjesta koje sam posjetio na ovim prostorima.

U vrijeme urbanizacije, globalizacije, preopterećenosti informacija, ubrzanog načina života, netaknuta područja kao što je Park prirode Papuk predstavljaju izrazito važne prostore u očuvanju biološke raznolikosti.

9. Literatura

Bačić 2009: Bačić, Dorotea. 2009. *Srednjovjekovna baština Parka prirode Papuk*. Grafika d.o.o. Osijek.

Gregurić Cvenić. 2010: Gregurić Cvenić, Edita. 2010. „Papuk – geološki dragulj Slavonije“. *Meridijani: Časopis za zemljopis, povijest, ekologiju i putovanja.* 22–35.

Pamić, Radonić, Pavić. 2003: Pamić, Jakob. Radonić, Goran. Pavić. Goran. 2003. *Geološki vodič kroz Park prirode Papuk*. Velika.

Sumpor. 2010: Sumpor, Dalibor. „Papuk – kralj slavonskog gorja“. *Priroda: Mjesečnik za popularizaciju Hrvatskoga prirodoslovnog društva.* 10 – 15.

DZZP. *Stručna podloga zaštite prirode za prostorni plan posebnih obilježja PP Papuk*. Državni zavod za zaštitu prirode. Zagreb: 2014.

PUPPP. *Plan upravljanja Parka prirode Papuk.* Javna ustanova Parka prirode Papuk. 2010.

Internetski izvori:

Narodne novine. *Zakon o proglašenju Parka prirode „Papuk“*. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_05_45_871.html (pristupljeno 19. kolovoza 2018).

Službene stranice - Papuk GeoPark. *Što je geopark?* https://www.papukgeopark.com/index.php?option=com_content&view=article&id=62&Itemid=68&lang=hr (pristupljeno 19. srpnja 2018).

Službene stranice – Park prirode Papuk. *Kamp duboka*. http://pp-papuk.hr/kamp-duboka/ (pristupljeno 19. kolovoza 2018).

Službene stranice – Velički kamen d.o.o. *O nama. http://www.velicki-kamen.hr/o-nama/* (pristupljeno 15. kolovoza 2018).